

Hrabrost naših pomoraca trajna nam je inspiracija

Aneli DRAGOJEVIĆ MIJATOVIĆ
Snimio Ivica TOMIĆ

Putnike koji su spašeni u havariji Titanica, njih više od 700, spasila je Carpathia. A više od četvrtine Carpathijine posade bili su naši ljudi, Riječani, Primorci, Istrijani... Kada je krenula pružati pomoć Titanicu, Carpathia je bila na putu prema Rijeci. Pomorski fakultet Rijeka obilježava stoga taj događaj, kao trajnu inspiraciju generacija koje se kod nas školuju, i kroz stalni postav izložbe Titanic-Carpathia – 100 godina poslije, ističe dekan Pomorskog fakulteta u Rijeci prof. dr. Serdo Kos, s kojim razgovaramo o Carpathijinoj slavnoj prošlosti i povezanosti tog broda s Rijekom. Kos je, uz prof. dr. Roberta Mohorića, te još 19 znanstvenih i stručnik suradnika, autor izložbe, koja je na fakultetu stalno otvorena za sve Riječane i turiste koji se žele pomnije upoznati s detaljima ove pomorske nesreće, ali i naučiti nešto o slavnoj riječkoj pomorskoj prošlosti.

– Možemo reći da nigdje u Hrvatskoj ne postoji takva izložba, u okviru koje su objašnjeni svi elementi, navigacijski, brodostrojarški, sociološki, komunikacijski,

vezani uz stradanje broda Titanica, te ulogu broda Carpathia. Sve je vrlo stručno objašnjeno i definirano. To je stalni postav kod nas na Fakultetu, uz dvije makete, ona broda Titanica u mjerilu 1:200 te broda Carpathia u mjerilu 1:150. Makete je izradio Mladen Vičević, naš diplomant, vrlo uspješni maketar, kaže Kos, dodajući da je je Carpathia bila engleski brod, kompanije Cunard Line, koji je redovno prometovao na liniji New York – Rijeka. Na Fakultetu, veći, posjeduju original pomorske knjižice (matrikule) jednog člana posade na kojoj piše da vrijedi dvije godine na relaciji Fiume – New York i natrag. Iako, brod je na tom putu pristajao i u drugim lukama, Trstu, Đenovi...

Jedina pomogla

– Rijeka je dakle bila direktno povezana sa svijetom, da tako kažem, svaka dva tjedna u New York je išao jedan brod Cunard Linea. Polazak je bio s Orlandovog gata, a ukupno je iz Rijeke za New York prometovalo 11 takvih brodova. Tada budućí gradonačelnik New Yorka Fiorel-

lo la Guardia bio je konzul u Rijeci, baš zbog tih snažnih preocean-skih veza, velikog broja ljudi koji su putovali u Ameriku, a emigranti su svi većinom išli preko Rijeke, ne preko Trsta. Rijeka je tad bila daleko veća tranzitna luka. Što se tiče pomorskog obrazovanja, u Rijeci je tada djelovala Vojno-pomorska akademija, od koje i mi vučemo porijeklo, tumači Kos, te počinje slavnu Carpathijinu priču.

– Kada je zapovjednik Titanica, tog 14. travnja 1912., shvatio da će brod potonuti, uputio je poziv u pomoć, a u tom trenutku oko njega je bilo šest brodova: Californian je bio na 5 do 7 milja udaljenosti, Mounth Temple na 50 milja udaljenosti, Parisian na 50 milja također, Birma na 70 milja, brod Frankfurt na 140 milja, dok je Carpathia bila na 58 milja udaljenosti. Najbliži je dakle bio Californian, ali nije reagirao, nije ni shvatio da su ispućavali rakete. Jedini brod koji je krenuo u pomoć bila je Carpathia, koju je to zapravo skrenulo s puta u Rijeku. Kada je dakle njen zapovjednik, Arthur Henry Rostron, primio signal pogibelji, odmah je krenuo u

tom pravcu. Prosječna brzina broda prije kretanja u pomoć bila je 14 i pol milja na sat, što je relativno sporo, no povećao ju je na čak 17 nautičkih milja na sat. Brod je krenuo otprilike u sjeverozapadnom kursu i u tom je kursu i stigao na mjesto potonuća Titanica, negdje oko 4 sata ujutro po lokalnom vremenu. Plovidba Carpathije trajala je oko 3 sata i 40 minuta, a najopasniji dio plovidbe bio je zadnjih 14 do 15 milja do Titanica, kada je Carpathia prošla blizu čak šest velikih ledenih brijegova, a nije imala radar niti bilo koje drugo elektroničko pomagalo. Budući da je vozila brzinom iznad nominalne, veoma je riskirala. No, stvarna pozicija na kojoj je potonuo Titanic razlikovala se od one koju je odaslao zapovjednik Titanica za otprilike 14 milja ili za oko 25 kilometara. Valjda je u svoj onoj zbrci i tragediji pogrešno odlasla na pozicija pogibelji: geografska širina bila je točna, no geografska dužina bila je oko 14 milja u krivom smjeru. Kad su dakle došli na mjesto na kojem su očekivali da je lociran Titanic, pomorci s Carpathije nisu prvo uočili ništa, no nisu odustajali te su vrlo pomno pretraživali horizont, priča Kos.

Priča o Rigelu

– I tu bih spomenuo jednu crticu kao dokaz da je pas uistinu najbolji čovjekov prijatelj. Naime, na Titanicu je putovao i veliki crni

pas pasmine newfoundland, po imenu Rigel. Njegov vlasnik bio je škotski pomorac William Murdoch, koji je ujedno bio i prvi časnik palube. Za Williama Murdocha se zna da je potonuo s Titanicom u dubine Atlantskog oceana. Priča kaže da je Rigel, kada je došlo do tragedije, tražio svog gazdu, skočio sam u more, a i inače je poznato da ti psi mogu satima plivati u ledenom moru, te se približio čamcu koji je imao oznaku »4« i neprekidno, više od tri sata, ostao je uza nj. Ljudi u tom čamcu bili su iznemogli, nisu mogli više ni veslati ni upravljati čamcem koji se počeo udaljavati od skupine, no Rigel je cijelo vrijeme gurao čamac tako da ostane u skupini. Kapetan Rostron, zapovjednik Carpathije, kada je dakle došao na pogrešnu poziciju udesa, nigdje nikog nije vidio, razdanjivalo se, počeo je pretraživati horizont, približio se jednoj grupi, još uvijek ih nije vidio, ali – čuo je lavež psa. Pas je, dakle, priča kaže, privukao pažnju broda koji je potom spasio preostale putnike. Rigel je tako postao legenda, priča Kos.

Je li preživio, zanima nas.

– Je, i njega su spasili. Inače, ta priča o Rigelu izašla je u New York Herald, i jedna putnica koja je preživjela navela je da je njezin djed u znak zahvalnosti udomio Rigela i uzeo ga u Škotsku. Rigel je bio spasioc, sam je spašen, no gazdu više nikad nije

14

milja ili oko 25 kilometara
razlikovala se stvarna pozicija
potonuća Titanica od one
koja je s pozivom u pomoć
odaslana u eter

ZLATNA POVIJEST RIJEKE

POMORSKI FAKULTET RIJEKA IZLOŽBOM OBILJEŽAVA ČUVENU HAVARIJU TITANICA 1912. I POMOĆ CARPATHIJE

RIJEČKOG POMORSTVA

Naša izložba i ova nevjerojatna priča o Carpathiji, koja je bila na putu prema Rijeci i njenim hrabrim članovima posade, **među kojima su bili i naši ljudi, Riječani, Primorci, Istrijani...inspiracija je svim budućim zapovjednicima i ostalima koji se školuju na Pomorskom fakultetu**, ističe dekan Pomorskog fakulteta u Rijeci prof. dr. Serđo Kos

našao, ističe Kos. Inače, u St. Jonesu, mjestu najbližem potonuću Titanica, podignut je i spomenik u čast baš newfoundlandskom psu, kao priznanje za brojne spašene ribare i brodolomce.

Veliko djelo

Spašavanje preživjelih putnika s Titanica od strane Carpathije, nastavlja Kos, dugo je trajalo, od 4 do 8 i 15. U 8 i 15 sati, kada se totalno razdanilo, Carpathia je završila operaciju spašavanja i okrenula kurs na zapad, prema luci New York. No, na tom povratnom putovanju, s promrzlim i prestrašenim putnicima, onako prekapacitirana, još je naišla i na jako nevrijeme, velike valove i kišu. Međutim, uspjela je to pre-

“ Brod je plovio preko 20 čvorova, a kada se brod tako snažno kreće, stvara i snažno gibanje zraka, pa se pretpostavlja da su se motriteljima, budući da nije bilo radara, oči zamarale, tako da su tek u zadnjem trenutku ugledali ledenu santu

Serđo Kos

broditi i stigla je u New York 18. travnja, te se vezala na gat 54. Organiziran je tada senzacionalni doček, ističe Kos. Zanimljivo, kada se Titanic zabio u santu leda, vremenski uvjeti nisu bili teški, štoviše, bili su idealni.

– Tako je, bilo je savršeno mirno, bez vjetera, temperatura je bila niska. Brod je plovio preko 20 čvorova, a kada se brod tako snažno kreće, stvara i snažno gibanje zraka, pa se pretpostavlja da su se motriteljima, budući da nije bilo radara, oči zamarale, tako da su tek u zadnjem trenutku ugledali ledenu santu. Većina putnika Titanica, kao što je poznato, stradala je u ovoj havariji, a sve koji su spašeni, više od 700 ljudi (nema pouzdanog podatka o točnom broju spašenih op. ur.), spasila je Carpathia, pri če-

mu su u spašavanju sudjelovali i naši ljudi koji su nesebično pomagali. Riječki Pomorski fakultet obilježava iskazanu veliku hrabrost i požrtvovnost članova posade broda Carpathia koji je jedini pružio pomoć brodu Titanic i time ušao u zlatnu povijest pomorstva. Naime, ovo nije najveća pomorska nesreća ali je najpoznatija – na svijetu nema mjesta na kojem se ne zna o Titanicu. Naša izložba i ova nevjerojatna priča o Carpathiji i njenim hrabrim članovima posade, među kojima su dakle bili i naši ljudi, inspiracija je svim budućim zapovjednicima i ostalima koji se školuju na Pomorskom fakultetu. Ovo je, razumijete, dokaz koliko je veliko i značajno to djelo, zaključuje ponosno dekan Kos.

NA LINIJI NEW YORKA - RIJEKA

Carpathia bila engleski brod, kompanije Cunard Line, koji je redovno plovio na liniji New York - Rijeka

POVEZANI SA SVIJETOM

Rijeka je bila direktno povezana sa svijetom, svaka dva tjedna u New York je, s Orlandovog gata, isplovljavao jedan brod Cunard Linea

Član Kraljevskog instituta za navigaciju u Londonu

Prof. dr. Serđo Kos je i član Upravnog vijeća Kraljevskog instituta za navigaciju (RIN - Royal Institute of Navigation), sjedište London, UK -najznačajniji Institut za navigaciju u svijetu; član Međunarodnog izvršnog odbora (International Executive Board) Međunarodne asocijacije pomorskih sveučilišta svijeta (IAMU - International Association of Maritime Universities), sjedište Tokyo, Japan; predsjednik Udruge visokoškolskih pomorskih učilišta Republike Hrvatske, sjedište u Rijeci.

MAKETE MILANA VIČEVIĆA

Stalni postav izložbe Titanic-Carpathia – 100 godina ima i dvije makete, Titanica u mjerilu 1:200, te broda Carpathia u mjerilu 1:150. Makete je izradio Milan Vičević, diplomant Pomorskog fakulteta u Rijeci

Plovidba preko Atlantika bila je pravi pomorski poduhvat

Na riječkom Pomorskom fakultetu ističu da tragični udes broda Titanic treba sagledati u kontekstu razvijenosti složenih konstrukcijsko-tehničko-tehnoloških, te posebice navigacijskih i komunikacijskih elemenata svjetskog pomorskog prometa na početku 20. stoljeća. Posebno je problem bio izražen u domeni oceanske plovidbe, naime plovidba preko Atlantika bila je pravi pomorski poduhvat, o čemu svjedoče sljedeći podaci:

- kroz gotovo čitavo 18. i 19. stoljeće, otprilike jedan od pet brodova koji su isplivali iz Londona, Liverpoola, Southampton, New Yorka, Bostona i plovili preko Atlantskog oceana istočnom ili zapadnom rutom, nikad nije stigao na svoje odredište

- u periodu od 1790. do 1850. tri od pet mornara koji su plovili na brodovima preko Atlantika izgubili su svoje živote tijekom obavljanja svojih dužnosti na brodu u plovidbi

- od 1840. do 1893. više od 7.500 ljudi je nestalo, a više od 120 putničkih brodova je izgubljeno samo na području sjevernog Atlantika

- na teške gubitke u sjevernom Atlantiku nisu bili imuni čak niti ratni brodovi: primjerice školski brod Atalanta je 1888. isplovio s Bermuda za Portsmouth s 250 ukrcanih kadeta, ali u Portsmouth nikad nije stigao

- navigacijska znanost je tek bila u povojima, u oceanskoj plovidbi nije bilo moguće kontinuirano pratiti trajektoriju kretanja broda, položajna pogreška pozicije bila je od jedne do nekoliko, učestalost određivanja položaja broda izražavala se u višesatnim intervalima, mogućnost otkrivanja objekata izvan broda bila je isključivo u domeni ljudskog vidnog polja...

Švicarci nas reklamiraju

Kos veli da je jedna švicarska aviokompanija u svojim novinama navela poveznicu Rijeka-Titanic-Carpathia, uputivši upravo na izložbu na riječkom Pomorskom fakultetu. Na pitanje, dolaze li turisti, je li izložba dovoljno promovirana sa strane domaće turističke ponude, Kos veli da bi to svakako moglo i više i bolje.

IMPRESSUM

Direktor Neven KLARIN

Glavni urednik Novog lista

Nenad HLAČA

Urednik priloga

Goran DRENJAK

Direktorica marketinga

Silvija Gerc Vodopija

Marketing

Bruno Lončarić

Grafičke urednice

Anamarija RELJAC, Ingrid PERIŠA

Brod-spasitelj torpediran 17. srpnja 1918.

Carpathia je bila teretno-putnički brod, vlasništvo tvrtke Cunard Line, u početku je prevozila isključivo hladeni teret, prvenstveno meso. Imala je tako tri skladišta za smještaj mesa. Maksimalna putna brzina broda bila je 15 čvorova. No, u svom originalnom izdanju, brod je bio projektiran da prevozi i putnike druge i treće klase. Godine 1905. Carpathia je preuređena, smanjen joj je teretni, a povećan putnički prostor, i to za maksimalno čak 2.550 putnika sve tri klase. Išla je redovno na liniji New York – Rijeka. Moglo bi se reći da je najpoznatije putovanje Carpathije bilo upravo ono kada ju je na putu za Rijeku skrenulo spašavanje Titanica. Nažalost, Carpathia je tragično završila – brod je stradao 17. srpnja 1918., torpediran je na putu iz Liverpoola za Boston, bio je tad u konvoju, a potopljen je od strane podmornice njemačke carske ratne mornarice, kaže Kos.